

HVA ER KJØNN?

Av Hege Dypedokk Johnsen

ILLUSTRASJON: RAGNHILD AAMÅS

«Som sagt, så gjort. Zeus kløvet menneskene i to, likesom rognebær deles til tørking eller egg skjæres opp med hår.» (Platon, *Symposion*, 40c) Hva danner vår forståelse av hva det vil si å være et kjønn?

Jeg vil her vise hvordan teoretikerne Thomas Laqueur, Michel Foucault og Judith Butler argumenterer for at kjønn er et historisk og kulturelt produkt i stadig endring. Slik utdyper samtlige av teoretikerne perspektivet i Beauvoirs påstand «man fødes ikke som kvinne, man blir det», fordi det er rimelig å anta at denne påstanden uttrykker at en kvinnes *sex*, det såkalt biologiske kjønn, ikke er tilstrekkelig for å være kvinne. Kvinne er derimot noe man *blir*, gjennom påvirkning sosiale normer og forestillinger utledet fra vitenskap og diskurser.

Fokuset i essayet vil være rettet mot historiske, vitenskaplige og filosofiske forklaringer på og forståelser av kjønn. Underveis vil jeg vektlegge likheter fremfor forskjeller hos teoretikerne. Avslutningsvis oppsummeres essayet kort.

1. Sex/gender

«Hvem er egentlig denne 'man' som blir?» (Butler 1990:151). Er det rimelig å tro at denne «man» som blir et kjønn ikke allerede har eller er et kjønn? Hvorvidt det er rimelig å tro at Beauvoirs «man» som «blir kvinne» ikke allerede er en kvinne, synes for meg å avhenge av hvordan vi forstår begrepet *kjønn*. Begrepsparet *sex/gender* er i kjønnsforskningen brukt for å tydeliggjøre hva vi snakker om når vi omtaler kjønn. *Gender* benyttes om det sosialt konstruerte kjønn, for eksempel kjønnsroller, og når det snakkes om *sex* siktes det til det biologiske kjønn. Selv om begrepsparet kan tydeliggjøre hva det snakkes om, er det ulik praksis på hvor distinkt begrepene holdes fra hverandre, og hvilken posisjon de tilegnes. 70-tallets strukturalister synes for eksempel å ha vært av den oppfatning at *sex* er uforanderlig, mens *gender* både *kan* og *bør* forandres. Denne oppfatningen av *sex/gender* ble for alvor problematisert av Butler og Laqueur i 1990. Dette året ga Butler ut verket *Gender Trouble*, hvor hun argumenterte for at vår oppfatning av *sex* er styrt av vår kulturs oppfatning av *gender* – slik snudde hun opp ned på forholdet mellom *gender* og *sex*.¹ 1990 var også året Laqueur ga ut verket *Making Sex. Body and Gender from the Greeks to Freud*. Her postulerer han at «everything one wants to say about sex - however sex is understood - already has in it a claim about gender» (Laqueur 1990:11). Jeg tolker sitatet slik at alt vi vil si om *sex* sies ut fra våre forestillinger om *gender*, fordi den biologiske kroppen «i-seg-selv» bare kan forstås ut fra sosiale forestillinger om kjønn.

Laqueur beskriver to europeiske kjønnsforståelser hvor *sex* og *gender* har ulik posisjon, og viser ut fra dette at må-

ten vi forstår kjønn på, altså både *sex* og *gender* - det som er *kjønn* for oss, er historiske produkter:

1.1 Ett-kjønnsmodellen: I denne modellen finnes det ett *sex*, ett biologisk kjønn. Kvinner har nøyaktig de samme organene som menn. Forskjellen er at menn har de utover, kvinner har de innover. Kvinner blir derfor sett på som mindre perfekte versjoner – men fortsatt versjoner - av menn. Aristoteles delte oppfatningen om at det var ett biologisk kjønn, men tilførte eksplisitt at menn er rangert høyest: Kvinner kan for eksempel ikke bidra til å gi avkom fornuft og *form*, bare *stoff* fordi menstruasjonsblod er en form for mislykket og impotent sæd (Aristoteles 1990:728a-737a). Aristoteles holdt imidlertid fast ved at kvinner og menn har ulike *gender*. Derfor skulle kvinner og menn oppdras ulikt, slik at de bedre kunne utføre de ulike kjønnede roller og oppgaver i samfunnet.

Som Laqueur påpeker (Laqueur 1999:7) – og som vi ser hos Aristoteles – var det vanskelig for grekerne å opprettholde grensene i distinksjonen mellom *fysis* og *nomos* når det gjaldt spørsmål om kjønn. Likevel er skillet mellom natur og kultur bevart i dagens vestlige kjønnsforståelse, ved at det er tatt opp i distinksjonen *sex/gender*. (Butler 1990:50)

1.2. To-kjønnsmodellen: «Sometime in the eighteenth century, sex as we know it was invented. (...) Two sexes, in other words, were invented as a new foundation of gender» (Laqueur 1990:149-150). Her skriver Laqueur at måten vi forstår kjønn på i dag ble oppfunnet på 1700-tallet. Både Laqueur og Foucault beskriver hvordan kjønnsforståelsen begynte å forandre seg i retning av en to-kjønnsmodell. Medisinske fremskritt viste at kvinner og menn slett ikke hadde «samme organer på ulike steder». Dermed forsvant det ontologiske grunnlaget i ett-kjønnsforståelsen. Det ble nå opplest og vedtatt at kvinner og menn hadde to «radikalt» ulike *sex*, og dette ble tydeliggjort gjennom språket: «ovaries and testicles were now linguistically distinguished» (Laqueur 1990:149). Det som før var *kvinnelige testikler* ble nå gitt ett nytt navn: eggstokker. På bakgrunn av dette ble det argumentert for at kvinner og menn er ulike i *ethvert aspekt* av kropp og sjel, og i alle fysiske og moralske henseender. Ulike *sex* ble forstått som den primære i kjønnsforskjellen, noe som ledet til en teori om at alle sosiale kjønnede ulikheter kan utledes fra ahistoriske biologiske fakta. Kvinners og menns *sex* ble nå forstått som motsatthet, og siden *sex* nå var den primære kjønnsforskjellen var kjønn nå bare mulig i rela-

sjon til det andre kjønn. Også i Norge fikk denne teorien oppslutning. Norges første professor i psykiatri skrev blant annet at «[m]otsætningen mellom maskulinitet og feminitet berører formentlig hver eneste celle i organismen» (Lorentzen 2006:45).

Synet på seksualitet forandret seg i takt med synet på kjønn. I den antikke ett-kjønnsmodellen ble kvinnens kjønnsorgan som sagt beskrevet som omvendt mannlig; dermed var det selvfølgelig at også kvinner hadde seksuell lyst. Det at hun angivelig hadde mindre fornuft gjorde henne faktisk til et større *driftsvesen* enn mannen. Fordi de hadde omvendte organer var *både* kvinnens og mannens orgasme nødvendig for befruktning. Men opplysningstidas to-kjønnsmodell forandret dette synet. Det ble oppdaget at kvinnens orgasme var irrelevant for befruktningen. Ut fra tanken om naturens formålstjenelighet ble dette til at «kvinnens orgasme er ikke nødvendig for reproduksjon», ergo: «naturen har ikke gitt kvinnen seksuell lyst». I populærvitenskapen kan vi se rester fra en slik forståelse av kjønn og seksualitet når vi for eksempel leser postuleringer som «menn vil ha sex, kvinner vil ha forhold».

1.3. Kontekstuelt kjønn: Til nå har vi sett at det finnes flere oppfatninger og praksiser knyttet til begrepsparet *sex/gender*. Vi har også sett at hvordan vi forstår kjønn kan variere ut fra forestillinger utledet fra medisinsk viten.² Laqueur er medisinsk historiker, og ut fra medisinsk litteratur kan det stemme at det bare var én modell (en-kjønnsmodellen) før opplysningstida. Men i myter og filosofiske verk er det langt flere modeller, derfor kan Laqueurs fremstilling betegnes som noe sneversynt.³

Men kan det spores et normativt prosjekt bak hans deskriptive kunnskapsformidling om den medisinske vitenskapshistoriske påvirkning av kjønn? Ved å gripe tak i nettopp medisinsk historie rokker han først og fremst ved måten vi har forstått/forstår *sex* på. Det er lett å tenke at den måten vi forstår kjønn på – både *sex* og *gender* – i dag i vårt samfunn, er den naturlige og den mest fornuftige. Jeg tolker Laqueur dithen at han forsøker å vise oss at den kjønnsforståelsen vi har er konstruert på bakgrunn av historiens og vitenskapens utvikling, slik at kjønnsforståelsen er et historisk og kulturelt produkt: «Two incommensurable sexes were, and are, as much products of culture as it was, and is, in the one-sex modell» (Laqueur 1990:153).

På samme måte som Foucault viser Laqueur oss hvordan kjønnsforståelsen er historisk ved å relativisere: han setter fortidas tankesett opp som kontrast til vårt eget. De lokaliserer paradigmeskifter i kjønnsforståelsens og seksualitetens historie, der man skifter fra en type forståelse/dis-

kurs til en annen. Men i motsetning til Thomas Kuhn og hegeliansk historietenkning karakteriserer ikke Foucault og Laqueur «den nye viten» som mer fornuftig, de skriver slik at vi unngår å se på oss selv som endepunktet på en fornuftig utvikling. Et poeng hos Foucault er nettopp at det man avdekker, avdekkes gjennom de prosedyrer man benytter:

Vi kan (derfor) ikke slå oss til ro med å hevde at vi ved hjelp av «vitenskapelige» midler vet «mer» enn før. Vi vet nødvendigvis ikke «mer», vi vet noe «annet».
(Foucault 1999:190)

2. Det diskursive spill

Det følgende omhandler hvordan Foucault argumenterer for at kjønnsbegrepene – og dermed også menneskene fordi de kun kan forstås gjennom begrepene – er fanget i et diskursivt spill preget av makt og undertrykkelse. Vi skal se hvordan dette spillet fungerer, og hvordan vitenskapen ifølge Foucault produserer kjønnsforståelser om hva som er naturlig/unaturlig når det gjelder kjønn og begjær.

I samme stil som Nietzsche kritiserer Foucault og Butler totaliserende diskurser og «sannhetsforvaltere» som mener å kunne utsi den hele og fulle sannhet. Foucault kaller måten han analyserer forståelser og bruk av begreper på for *diskursanalyse*.⁴ Mens Laqueur som sagt forklarte hvordan kjønnsforståelsen forandres ut fra tidsepoker i medisinsk historie, vil jeg her fremheve at Foucault vektlegger hvordan seksualiteten forandres gjennom *diskursive forandringer* som oppstår i kjølvannet den sannhetsforvaltende vitenskapen. Jeg tolker Foucault slik at de diskursene vitenskapen etablerer, danner «det diskursive spill» som begrepene – og dermed også menneskene – fanges av. For om du velger å utfordre de kjønnede rollene, om du velger å bryte de sosiale normene for kjønn, så er du likevel innenfor kjønnsystemets makt fordi du fortsatt må forholde deg til diskurser om kjønn – om vi følger Foucaults tankegang. Han skriver at loven alltid rommer både forbudet, opprøret og avvikene fra den norm som den etablerer (Mortensen 2007:127). Slik kan man i et foucaultsk perspektiv argumentere for at stadfestelsen av «homoseksualitet» i seg selv er en forlengelse av en homofob diskurs. Både subjektene, og dermed også det undertrykte ved subjektene, produseres og representeres av lovene. Ut fra dette kan man, som Butler skriver, se feminisismens tradisjonelle objekt, det «det undertrykte kvinnelige subjekt», som produsert ut av det samme politiske systemet som skulle bidra til hennes frigjøring: For feminismen bidrar i følge Butler ikke bare til kvinners frigjøring, men også til produksjonen og representeringen av forestillingen om «det under-

trykte kvinnelige subjekt». Du er fanget i et diskursivt spill som er totalitært: ingen vei utenom. Ordene som er ment å være løsrivende er i seg selv resultater av diskursene i spillet, nettopp fordi de er oppgjør mot disse diskursene.

Kontrollen over og reguleringen av kjønn og seksualitet blir i følge Foucault utøvet gjennom anstendighetsregler og «nyttige og offentlige diskurser». Etter 1700-tallet ble kjønn en politisk sak, og «kjønnspolitiet» oppsto (Foucault 1999:34). Brudd på ekteskapsreglene, for eksempel homoseksualitet og utroskap – også onani – ble straffet og noen ganger stemplet som sykdom. Spesielt hermafroditter ble regnet som kriminelle, trolig fordi deres anatomi forkludret loven: Det var ikke plass til hermafroditter i et komplementært og motsetningsfylt tokjønnsystem.⁵

Makten i spillet ligger i normaliseringen og kontrolleringen: vi mennesker «taper» maktspeilet nettopp fordi vi søker de sannhetsforvaltere Foucault kritiserer, fordi vi håper at de kan hjelpe oss til å komme nærmere sannheten om oss selv. For eksempel etablerer vitenskapen sannheter om hva som er «naturlig». For å finne svar på et spørsmål av typen *er mitt begjær naturlig?* søker vi derfor vitenskapen for å finne ut «sannheten» om vårt begjær. Og prøver vi å etablere nye sannhetsregimer har disse som sagt opphav i de gamle.

I det følgende vil jeg gjøre rede for hvordan deler av diskursene i dette spillet oppsto og fortsatt holdes i live, ved å gå dypere inn i hvordan Foucault ser på vitenskapen som sannhetsforvaltende når det kommer til måten vi forstår og produserer kjønn.

2.2. Scientia sexualis: Foucault skriver at det historisk sett er to prosedyrer å produsere kjønn på: *ars erotica* og *scientia sexualis*. Men som han skriver «Vår sivilisasjon har ingen *ars erotica*, i det minste ved en første tilnærming. Til gjengjeld er den utvilsomt den eneste som praktiserer *scientia sexualis*.» (Foucault 1999:68) Foucault skriver at *scientia sexualis* er en prosedyre som i tillegg til å produsere sannhet om kjønn gjennom vitenskapelige observasjoner og bevisførsler omhandler *bekjennelse*. Han beskriver menneskene i Vesten som bekjennende dyr: Vi bekjenner tanker, begjær og synder ut fra et indre imperativ – eller tvinges av ytre forhold til å bekjenne. Bekjennelsene er et diskursritual som utfolder seg innen et maktforhold, fordi en bekjennelse foregår overfor en person (eller en gud) som krever bekjennelsen, påtvinger den, vurderer den og senere dømmer, straffer, trøster eller tilgir. Slik er den vest-

lige kjønnsforståelse bygget på et viten-makt forhold, som står i kontrast til den erotiske mystiske kunst i *ars erotica*.

Hos Foucault synes det som at det er begjæret etter kjønn som etablerer kjønnsforskjellen. Av *scientia sexualis* har det oppstått en naturligisering av kjønnsforskjeller gjennom at vitenskapen som nevnt definerte hva som var «naturlig begjær». Det som ble regnet for å være unaturlige seksuelle avvik fikk derfor mye oppmerksomhet i 1800-tallets store, grove, forenklede forklaringer på kjønn og seksualitet gjennom medisinske analyser og klassifiseringer. I 1948 kom derimot en av de mest kjente og mest omfattende analyser av seksuell adferd: Kinsey-rapporten (Pedersen 2005:16).⁶ Den viste resultater om «den store utbredelsen av unaturlig begjær og avvik» og argumenterte for at nettopp derfor kan det regnes som naturlig begjær, ikke avvik.

3. Kjønnstrøbbel

Hvordan bestemmer vi kjønn? Dette er Butlers hovedspørsmål i *Gender Trouble*. I det følgende blir det først sett på hvordan Butler forstår forholdet mellom *sex/gender*, og hvordan Butler kommer frem til påstanden om at kjønn er en diskursiv effekt. Deretter diskuteres Butlers performativitetsteori, for å vise hvordan Butler argumenterer for at vi produserer kjønn.

3.1. Sex/gender: Den vanlige ontologiske forståelsen av kjønn er at det finnes to naturlige kjønn; hannkjønn og hunnkjønn. Butler mener derimot i likhet med Foucault og Laqueur at kjønnsforståelsen ikke kan spores tilbake til påståtte naturlige kjønnsforskjeller, at det ikke finnes noen ren sannhet om kjønn og seksualitet. Det betyr ikke at kjønn og seksualitet ikke finnes; vi ser kjønn og seksualitet iscenesatt overalt. Poenget er at det ikke finnes et originalt kjønn eller en seksualitet som er Den naturlige.

På bakgrunn av dette argumenterer Butler mot oppfatningen om at *sex* blir sett på som den primære substans for kjønn, mens *gender* blir sett på som den sekundære kjønnskonstruksjonen. Det vi normalt forstår som den primære årsak for kjønn og kjønnsforskjell – det biologiske kjønnnet – viser seg ved nærmere ettersyn for Butler å være en diskursiv effekt av et sannhetsregime om kjønn, som er innstiftet og legitimert av et maktpolitisk system. Dette regimet omtaler Butler som «den heteroseksuelle matrisen». Regimet danner et spill vi deltar i, og spillet er (som hos Foucault) et spill mellom makt og diskurs som vi må forholde oss til gjennom forbud og påbud. Et ek-

sempel på spilllets konsekvenser er ifølge Butler tvungen heteroseksualitet.

At kjønn er en diskursiv effekt av spillet beskriver Butler kompleks:

«This very concept of sex-as-matter, sex-as-instrument-of-cultural-signification, however, is a discursive formation that acts as naturalized foundation for the nature/culture distinction and the strategies of domination that that distinction support.» (Butler 1990:50)

Jeg forstår dette som at *sex* som materie er en diskursiv formasjon som fungerer som naturalisert fundament for distinksjonen kultur/natur. Slik er kultur/natur distinksjonen tatt opp i begrepsparet *sex/gender*. Hva er grunnlaget for å opprettholde en distinksjon mellom kultur og natur når vi snakker om kjønn? Som vi så hos Aristoteles var dette problematisk allerede i antikken. For poenget er ikke at kroppen som materiell natur ikke eksisterer, men at denne materien (kroppen) ikke er «skånet» fra kulturell påvirkning. Butlers poeng er at også den nakne kropp er iscenesatt, også den er gjenstand for fortolkning. Slik blir natur og kultur inn i hverandre når det er snakk om kjønn. Derfor er det misvisende å anvende begrepsparet *sex/gender*, fordi det gir uttrykk for at det finnes en «100% naturlig» side og en kulturell side av kjønn. For Butler hevder at kjønnene er produkter av diskurser, med andre ord at *kjønn er diskursive effekter*, ikke naturlig gitt. Slik denaturaliserer Butler begrepene om kjønn: Hun argumenterer for at *sex ikke er natur*, men et konsept som er *naturalisert* gjennom språket.

Her er det poststrukturalistiske tydelig i Butlers argumentasjon. For mens strukturer i strukturalismen eksisterer *per se*, utenfor språket, har Butler en poststrukturalistisk oppfatning om at strukturene vi snakker om, ikke eksisterer *per se*. I et kjønnsperspektiv kan dette forstås som at mens strukturalistene så på kjønn som noe som eksisterer «i-seg-selv» utenfor den språklig forståelse, hevder altså Butler at kjønn bare kan forstås gjennom språk. *Alt blir til* gjennom språklig mening, også referenten og referentens nakne kropp.

3.2. Performativitet: Hvordan blir man en kvinne? Butlers svar på at kvinne ikke er noe man fødes som, men noe man kan bli er forankret i *performativitetsteorien* hun lanserer. Teorien tar Nietzsches *dictum* fra *Moralens Genealogi*, «det finnes ingen person bak dåden, dåden er

alt», og viser med dette at kjønn ikke er *væren*, men *gjøren* (Butler 1990:34). Det kvinnelige er noe vi gjør, ikke noe vi er. I følge Nietzsche og Butler lurer språket oss til å tro at det er en væren bak handlinger. Det synes for meg som om Butler ser på *gender* som produsert performativitet, og at *gender* egentlig er en substansiell effekt ut fra den arvede diskursen om substansenes metafysikk.⁷

Når Butler redegjør for performativitetsteorien bruker hun dragartisten som eksempel. Dette kan virke noe obskurt ved første tilnærming. Jeg tror Butlers poeng er at den *gender performativity* dragartisten gjør, gjør faktisk alle i ulik grad, fordi vi alle produserer kjønn ved å iscenesette kjønn. Vi gjentar og iscenesetter kjønn hele tiden uten å vite det.

Hvis kjønn er noe vi gjør, gjør vi det blindt eller velger vi å gjøre det? Hvis kjønn er noe vi gjør gjennom iscenesettelse, betyr det at vi så å si kan kle på oss ulike kjønnsidentiteter etter dagsform? Dette er en vanlig innvendig mot Butler, og ikke uten grunn, for i *Gender Trouble* kan svaret synes uklart. Jeg vil derfor presentere min tolkning av hva Butler hevder angående dette:

1) Kjønn er determinert ut fra diskurser, for som sagt er kjønnene diskursive effekter. Måten vi tenker og forstår kroppen på varierer ut fra forestillingene og normene som er skapt av våre omgivelser. Kjønn er der allerede og determinerer subjektet kroppslig og diskursivt. Derfor er kjønn ikke kostymer vi kan ta av og på. Kvinnelighet og mannelighet blir presset på oss fra fødselen av, og slik blir normene feilaktig oppfattet som en instans i våre indre liv, vår essens. Vi tar forestillingene og normene innover oss og blir manifestasjoner av disse. Slik er kjønn noe vi gjør uten å velge å gjøre det, kvinnelighet og mannlighet er kraftige og ufrie siteringer av kjønnsnormene. Begrepene «kvinne» og «mann» kan slik leses som obligatoriske iscenesettelser.

Likevel: 2) Det vi imidlertid kan gjøre, og som Butler gjør, er å sette spørsmålsteget ved disse obligatoriske iscenesettelsene, stille spørsmål til diskursene om kjønn. For inntrykkene fra diskursene om kjønn går igjennom en refleksjonsprosess hos subjektene som kjønnforståelsen dannes på bakgrunn av. Vi opplever at vi til en viss grad kan velge hvordan vi skal se ut og oppføre oss, og at dette kan være stikk i strid med forventningene i kjønnsmønstret. Hos Butler inneholder talehandlinger også kroppslige handlinger, fordi kroppen er involvert i talehandlinger og derfor formes av dem. Slik blir også kroppen en effekt av diskursive praksiser. Og det er gjennom talehandlinger,

som vi opplever at vi velger å utføre, at vi *skaper oss selv* og blir vårt «naturlige jeg». På denne måten er vi som Marx skrev på sett og vis sosialt, kulturelt og biologisk determinert, samtidig som vi har fri vilje: Dette er menneskenes paradoks, og det viser seg å også være gjeldende for hvordan vi forstår, gjør og blir kjønn.

4. Avsluttende ord

Laqueur, Foucault og Butler utdyper Beauvoirs påstand «man fødes ikke kvinne, man blir det», gjennom å argumentere for at tilblivelsen av kjønn har sitt utspring i samfunnet utenfor oss selv. De hevder at forståelsen er basert på sosiale normer og diskurser, som konstitueres på bakgrunn av forestillinger utledet fra medisinsk viten, rådende ideologier, politiske og akademiske strømninger.

Et spørsmål til ettertanke er hvorvidt man synes disse teoretikerne har en «riktigere» kjønnsforståelse, sett i lys av spørsmål om *språkets rekkevidde*. Kan det virkelig være slik at språket gjennomsyrer kroppens materie – eller all Værens materie forøvrig – i en slik grad at materien kun lar seg *kjenne*, men altså ikke *erkjenne* uten å gå via det diskursive? Forståelsen av kjønn som en diskursiv effekt kan virke diskursfundamentalistisk, som om språket svelger hele Væren. Om man ønsker å lese om en kjønnsforståelse som har bena mer plantet i jorda, kan boken *Unbearable Weight* av filosofen Susan Bordo tilby en konkret kropps-

forståelse som står i skarp kontrast til Butlers språklige kroppsunivers.

Jeg har her forholdt meg til historiske, filosofiske, og vitenskapelige forklaringer og forståelser av kjønn, og vist hvordan kjønn kan forstås som et historisk, diskursivt produkt. Det virker som at både Butler og Laqueur har en helhetlig forståelse av kjønn, en forståelse som får meg til å tenke på at vi kanskje skal være glad for at vi, i likhet med Foucault og Beauvoir, bare har ett begrep å forholde oss til: kjønn (eller *sexe* på fransk). Som sagt har jeg valgt å fokusere på likhetene mellom teoretikerne fremfor forskjellene. I så henseende synes både Laqueur, Foucault, og Butler å videreutvikle Beauvoirs påstand, samt perspektivet Merleau-Ponty uttrykker i formuleringen «mennesket er ikke en naturlig art, men en historisk idé».

NOTER

¹ Dette kommer jeg tilbake til.

² Kjønnsforståelsen varierer selvfølgelig også ut fra geografiske og kulturelle forhold. Spesielt Margaret Mead viser hvordan egenskaper som blir sett på som kvinnelige i en kultur kan være mandige i en annen.

³ Se for eksempel Økland, Jorunn. *Women in Their Place: Paul and the Corinthian Discourse of Gender and Sanctuary Space*, 2004. London: Continuum. Ch. 3.2: «Graeco-Roman Discourses of Gender Aetiology» ss. 39-57.

⁴ Foucault omtaler metodene han bruker også som *arkeologi* og *genealogi*, men jeg vil her av plasshensyn fokusere på hans diskursanalyse i forhold til produksjon av kjønn.

⁵ På 1990-tallet ble hermafroditbarn interessant igjen i kjønnsforskningen: Det viste seg nemlig at å bruke hermafroditter som eksempler i teori, (slik også jeg gjør ovenfor) var nyttig for å sprengte rammene for en dikotomisk kjønnsforståelse. De ble så å si teoriens «levende bevis».

⁶ Alfred Kinsey publiserte to omfattende bøker om den amerikanske befolkningens sexvaner.

⁷ Andre filosofer med eksistensteorier om *gjørens* status i forhold til *væren* er blant annet Aristoteles og Heidegger.

LITTERATUR

Aristoteles 1990, *Generation of Animals*, Harvard University Press, 11, 13, 15, 101, 103, 105.

de Beauvoir, S. 2000, *Det annet kjønn*, (1949) Pax Forlag A/S, Oslo.

Butler, J. 1990, *Gender Trouble*, Routledge, NY.

Foucault, M. 1999, *Seksualitetens historie. Viljen til viten*, Pax Forlag, Valdres Trykkeri.

Mortensen, E. 2007, «Innledning til Judith Butlers *Genustrøbbel*», *Vagant*, Damm, 123–129.

Laqueur, T. 1990, «1. Ch. Of Language and the Flesh», «Ch.5: Discovery of the Sexes», *Making Sex. Body and Gender from the Greeks to Freud*. Harvard University Press.

Lorentzen, J. og Mühleisen, W. 2006, *Kjønnsforskning. En grunnbok*, Universitetsforlaget i Oslo, 42–60.

Pedersen, W. 2005, «Kap 1: Seksualiteter» *Nye Seksualiteter*, Universitetsforlaget, Oslo.

Platon 2007, *Symposion. Drikkegildet i Athen*, De norske bokklubbene, Oslo.